

«Τον Πάτροκλον
σαν είδαν σκοτωμένο,
που ήταν τόσο ανδρείος,
και δυνατός και νέος
άρχισαν τ' άλογα να κλαίνε
του Αχιλλέως (...）」

Το διάσημο αυτό ποίημα του Καβάφη γράφτηκε τον Ιούλιο του 1896 και κατατάχθηκε στη θεματική ενότητα «Αρχαία Ημέραι». Η πηγή έμπνευσης του ποιήματος είναι οι στίχοι 423-455 της Ιλιάδας και ορισμένα σημεία του είναι καθαρή μετάφραση του Ομήρου. Χρειάστηκε έρευνα πολλών χρόνων για να παρατεθεί επακριβώς το φιλολογικό-ιστορικό πλαίσιο μέσα από το οποίο αντλεί την έμπνευση του ο μεγάλος Αλεξανδρινός και να εικονογραφηθεί με τα αντίστοιχα πρόσωπα όπως αυτά παρουσιάζονται σε αρχαία νομίσματα.

Την εξαιρετική αυτή δουλειά έκανε ένας χειρουργός, ο καθηγητής Ιατρικής και διευθυντής του Ωνασείου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου το 1993, Στέφανος Γερούλανος, στο λεύκωμα με τίτλο «Κ.Π. Καβάφης. Απόκρυφη Ιστορία» (εκδόσεις Μίλητος).

Στο ερώτημα πώς ένας γιατρός εισχωρεί με τόση επιμέλεια στη ρίζα της έμπνευσης της ποιητικής δημιουργίας του Καβάφη, απαντά ο ίδιος. Λέει πως σε εκείνον έλαχε ο κλήρος να βρεθεί κάτω από τα υψηλά Ιμαλία στην Πεσαβάρ και να έρθει σε επαφή με τρία νομίσματα και τα είχε δει ο Καβάφης μέσα στο Σοφό Βιβλίο και τα είχε περιγράψει στο ποίημά του «Νομίσματα». Εκεί του ήρθε η ιδέα να «εικονογραφήσει» τα ιστορικά ποιήματα του Καβάφη με τις προσωπογραφίες των

ατόμων στα οποία αναφέρεται ο ποιητής. Έτσι προέκυψε η μοναδική αυτή μελέτη στην ελληνική βιβλιογραφία που δείχνει προσωπογραφίες σε αρχαία νομίσματα και το ιστορικό πλαίσιο 97 καβαφικών ποιημάτων.

«Αυτός που στο τετράδραχμο επάνω/μοιάζει σαν να χαμογελά το πρόσωπό του,/ το έμορφο λεπτό του πρόσωπο,/ αυτός είναι ο Οροφέρνης Αριαράθου» γράφει ο Καβάφης το 1904 βλέποντας σε ένα αργυρό τετράδραχμο τον δαφνοστεφή βασιλιά τμήματος της Καππαδοκίας (157-154 π.Χ.). Και ο Στεφ. Γερουλάνος μάς θυμίζει την ιστορία του Οροφέρνη που ήταν αμφισβητούμενος γιος του Αριαράθου Δ' (220-163 π.Χ.), βασιλιά της Καππαδοκίας. Η γυναίκα του Αντιοχίδα επειδή δεν έκανε παιδιά, του έφερε δυο αγόρια, τον Αριαράθου και τον Οροφέρνη, λέγοντάς του πως είναι γιοι του. Όταν αργότερα απέκτησε γνήσιο τέκνο με τον άντρα της, του αποκάλυψε το μυστικό κι εκείνος έστειλε τον Αριαράθου στη Ρώμη και τον Οροφέρνη στην Ιωνία για να *«ξεχαστεί στους ξένους»*.

Ο Καβάφης είχε απόλυτη συνείδηση της ιδιαίτερης ποιητικής του γραφής και του περιεχομένου της: *«Πολλοί ποιηταί είναι μόνον ποιηταί»* έγραφε. *«Εγώ είχα δύο ιδιότητες: να κάνω ποιήματα και να γράφω Ιστορία... Εγώ είμαι ποιητής ιστορικός... Τώρα θα πείτε, πώς ξέρω ότι θα μπορούσα να γράψω Ιστορία; Το καταλαβαίνω. Κάνω το πείραμα κι ερωτώ τον εαυτό μου: "Καβάφη, μπορείς να γράψεις μυθιστόρημα;". Δέκα φωνές με φωνάζουν όχι. Κάνω πάλι το ερώτημα: "Καβάφη, μπορείς να γράψεις θέατρο;". Είκοσι πέντε φωνές με φωνάζουν πάλι όχι. Κάνω πάλι το ερώτημα: "Καβάφη, μπορείς να γράψεις Ιστορία;". Εκατόν είκοσι πέντε φωνές με λένε μπορείς...»*.

Το αποδεικνύει και το έργο του, αλλά και η εμμονή του να φωτίσει δευτερεύοντα πρόσωπα στα οποία μόνο ένας διεισδυτικός παρατηρητής και βαθύς γνώστης των γεγονότων μπορεί να επικεντρωθεί. Τον ενδιαφέρει η λεπτομέρεια στην Ιστορία, τα μικρά και όχι τα μεγάλα γράμματα που συνήθως μαθαίνουμε στα σχολικά θρανία. Αντλεί θέματα από τα νομίσματα, που παρά τη λακωνικότητά τους και το μικρό τους μέγεθος *«αποτελούν πινακοθήκη των μορφών επιφανών θνητών και αθανάτων κυρίως του ουράνιου πανθέου»*, όπως σημειώνει προλογικά η αν. καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου Βασιλική Πέννα. Ο ποιητής και κάτοικος της κοσμοπολίτικης Αλεξάνδρειας των αρχών του 20ού αιώνα είχε ασφαλώς την ευκαιρία να περιηγηθεί και να επεξεργασθεί νομίσματα διαφόρων εποχών στα τοπικά μουσεία και σε ιδιωτικές συλλογές. Είναι σαφές ότι έχει δει τα πρόσωπα που απεικονίζονται στα συγκεκριμένα νομίσματα πριν γράψει το αντίστοιχο ποίημα. Και διαλέγει ωραίες φυσιογνωμίες, συνήθως εξιδανικευμένες όπως του Οροφέρνη, του Μυθριδάτη Στ' και διαφόρων Αντιόχων. Επιλέγει επίσης πρόσωπα όπως του Αριαράθου, του Οκταβιανού ή του Νέρωνα στα νεανικά τους χρόνια που είναι ελκυστικά και πάντως δεν ασχολείται με την ιστορία της Περγάμου γιατί τα σχετικά πρόσωπα ξεχυλίζουν από προγούλια.

Στην έκδοση αυτή δεν λείπει κανένα ιστορικό ποίημα του Καβάφη και όλα συνοδεύονται από τα αντίστοιχα νομίσματα τα οποία ίσως είχε δει ο ποιητής. Έτσι το βιβλίο μπορεί να το διαβάσει κανείς και ως παράθεση ιστορικών γεγονότων που διέλαθαν κάποτε της προσοχής μας.

Οροφέρνης

Αριαράθης Δ΄

Δημήτριος Α΄